

LIETUVIŲ KALBOTYROS KLAUSIMAI, XXXIV (1994)

LIETUVIŲ KALBOS TARMĖS IR JŪ TYRINĖJIMAI

ANTANO SALIO LAIŠKAI WILLIAMUI R. SCHMALSTIEGUI*

[1]

1966. XII. 30

Mielas Kolega,

Mūsy sekretorė dabar atostogose. Todėl rašau ranka ir lietuviskai. Manau, išskaitysite.

Dėkui už XII. 23 laišką ir tokį žiningą. Bet tos žinios mums visiems liūdnos, kad nei Kazlauskas, nei Mažiulis negali "nosies iškišti" užsienin. O jie taip norėtų abu pasižvalgyti Vakaruose. Mums esant Vilniuje, p. Kazlauskienė vis kartojo: Kažin ar jij išleis, gal paskaitą neleis skaityti. Taip jau išeina. Bet gal Jūsų prezidento raštą Iliutinui ką padės. Nereikia dar nustoti vilties. Mažiulis vėl pats man minėjo, kad Sorbona pati kreipėsi į Vilnių, prašydama ką nors atsiųsti dėstyti lietuvių kalbos. O geriausias kandidatas, žinoma, Mažiulis, nes moka prancūziškai. — Man tik kiek keista, kad rektorius Kubilius per Vilniaus univ. mokslo metų pradžios iškilmes savo pranešime (girdint man ir Gimbutienei, taip pat būriui užsienių lietuvių iš Amerikos ir Anglijos) suminėjo kaip tikrus faktus, kad Kazlauskas ir Mažiulis vyksta į JAV ir Prancūziją. Matyt, rektorius čia politikavo. Neturėdamas Maskvos sutištimo, viską viešai paskelbė ir išgarsino, kad Maskvai paskui būtų nepatogu neišleisti. O neišleidimas vėl dar parodytų Maskvos kvailą užsispyrimą ir nepasitikėjimą net oficialiais partijos nariais (abu Kazlauskas ir Mažiulis yra partijos nariai ir bus ištoję greičiausia karjeros sumetimais). Jei vis tiek neišleis, visi Vilniuje apie tai daug kalbės ir keiks "ruskius". Bet juk jų "skūra" kieta, o lietuvių patarė sako, kad ožys keikiamas tunka... Beje man Vilniuje visi kartojo: Mes nieko negalime, viską Maskva sprendžia. Džiaugiamės, jei kada pavyksta ką išsiderėti ar rusus apsukti. — Bus labai įdomu išgirsti, ar gausite kokį atsakymą iš Iliutino.

Kartu siunčiu ir didžiąją dalį MLA bibliografijos medžiagos, kas man buvo paskirta pagal Jūsų V. 6 ir 28.1969 laiškus. Našta ši kartą buvo lengvesnė. Tikiuosi, kas kitas tvarkingai ir pilnai atliks literatūros dalykus iš žurnalo. Kur pastebėjau, knygas ir aš įtraukiau. Duktė baigia perrašinėti, ir rytoj pasiūsi likusias korteles. Beje pas mane jau visai baigiasi kortelių atsarga. Kažkada vasarą prašiau, kad atsiųstų, bet nieko nesulaukiau. Laimė, kad iš pernai buvo likę nemaža kortelių. — Nustebau peržiūrēdamas 1968 m. bibliografiją, kad labai blogai atliekama gudų sritis (White Russian). Vilniuje laimėjau nemaža gudiškų leidinių. Viską ką gavau, ar sužinojau, įtraukiau.

*Lietuviskai rašytų laiškų rašyba ir skyryba netaisyta. Anglų kalba rašytus laiškus į lietuvių kalbą vertė Algirdas S a b a l i a u s k a s. — Red.

Kas nors *būtinai* turi paimti tvarkyti gudų sritį. Nedovanotinas neapsižiūrėjimas. Ypačiai baltistams svarbu žinoti, ką gudai išleidžia. — Baigsiu su besibaigiančiu popieriumi. Linkėjimai Naujiesiems Metams Jums ir Jūsų šeimai.

Jūsų A. Salys

[2]

May 22, 1968

Dear Professor Schmalstieg:

Thank you for your letter of May 17. I am aware that it is time to submit the manuscript of my paper but during the past several weeks I have been busy writing an article on Lithuanian dialects for the supplementary Lithuania volume of Lithuanian Encyclopedia. Now I have finished it and will start working on the manuscript of my paper. I hope to finish it including a map in about two to three weeks. I hope I won't be too late for your current issue of General Linguistics.

With best wishes.

Sincerely yours,
A. Salys

1968 m. gegužės 22 d.

Mielas Profesoriau Schmalstiegai,

Ačiū Jums už gegužės 17 d. laišką. Žinau, jog jau laikas įteikti savo straipsnio rankraštį, bet pastarąsias kelias savaites buvau užimtas — rašiau straipsnį apie lietuvių tarmes papildomam "Lietuvių enciklopedijos" tomui "Lietuva". Dabar aš jį baigiau ir pradėsiu rengti straipsnio rankraštį. Tikiuosi jį kartu su žemėlapiu baigtis per kokias dvi tris savaites. Manau, jog nepavėluosiu šiam "General Linguistics" numeriui. Su geriausiais linkėjimais

Nuoširdžiai Jūsų
A. Salys

[3]

August 2, 1968

Dear Prof. Schmalstieg,

I acknowledge the receipt of your letter July 30, 1968.

Of course, I will be very glad to compare the texts of your article and that of Kazlauskas' grammar. Unfortunately, I didn't yet receive his grammar. I was informed that it has been sent to me, and I hope it will be soon in my hands.

I must apologize that I didn't finish my article in due time. You will have to postpone it to the following issue of the journal. I broke the wrist of my right hand and am now incapacitated even to write. I hope you will be soon on the way to Lithuania. I wish you all the luck in the interesting visit. I hope you will meet many of my former colleagues and students, e.g., Balčikonis, Kruopas, Ulvydas, Senkus, and many others. Please convey my greetings. Give my regards also to the director of Institute Korsakas.

Sincerely yours,
A. Salys

1968 m. rugpiūčio 2 d.

Mielas Profesoriau,

Pranešu, jog Jūsy 1968 m. liepos 30 d. laišką gavau.

Iš tikryju aš mielai palyginsiu Jūsy straipsnio ir Kazlausko gramatikos tekstą. Deja, jo gramatikos aš dar negavau. Esu informuotas, jog ji man išsiesta, ir tikiuosi, kad greitai ji bus mano rankose.

Turiu atsiprašyti, jog nebaigiau savo straipsnio numatytu laiku. Jūs turėsite atidėti ji kitam žurnalo numeriui. Susilaužiau dešiniosios rankos riešą ir dabar negaliu net rašyti. Tikiuosi, jog netrukus Jus būsite pakeliui į Lietuvą. Linkiu Jums geriausios kloties įdomioje viešnagėje. Manau, jog susitiksite daugelį mano ankstesnių kolegų ir studentų, pavyzdžiui, Balčikonį, Kruopą, Ulvydą, Senką ir daug kitų. Perduokite linkėjimus taip pat Instituto direktoriui Korsakui.

Nuoširdžiai Jūsy
A. Salsys

[4]

August 9, 1968

Dear Professor Schmalstieg:

Thank you for your letter of August 5, 1968. I read in the meantime, the zerox copy of your article and the corresponding pages of J. Kazlauskas' work which I received a few days ago.

The problem is attacked by you and Kazlauskas from different angles both opposing the previous explanations. Since Kazlauskas quotes the authors of other theories, he should have also quoted your theory, because he had a chance to learn it from your offspring.

Kazlauskas' book is very interesting and stimulating. I completely agree with his procedure: the philologist's first task must be to explain the forms from the internal development of the language and only then make some conclusions concerning Common Baltic or Indo-European.

However, the title of the book is misleading and wrong. It should be Klausimai or as Germans would say "Beiträge" of the Lithuanian Historical Grammar. The work is actually a Ph.D. dissertation. He was promoted this spring and a Ph.D. in Soviet Union means a lot as far as salaries are concerned. The misleading title, of course, is more impressive than the Klausimai would be and maybe it was better for his career.

By the way, my daughter, Rimgáila (short: Rimà), now a senior at Penn, will be in Vilnius at the same time with you (that means August 23 to 31st). She received a scholarship from Kansas University for the study of Russian in Leningrad. She was there for six weeks and now the whole group of 170 Americans are sightseeing in Moscow for a week. They will visit also Odessa and Kiev and the Kansas group (49 students) will be in a Russian youth camp for a week. After the other students leave from Kiev for Vienna on the 23rd of August, she will fly to Vilnius and later on the 2nd of September meet with the other Americans in Amsterdam for the flight back home. My wife and myself have relatives in Vilnius and my daughter will be visiting them. If

you would care to enjoy some hospitality in a Lithuanian family, please visit my relatives Aldona and Vytautas Vitkauskai in Vilnius. The address is:

Vilnius 40
Naujakurių
g-vė 16-1

They could be helpful for your to get around in the city and see the most interesting spots without the official guides. I will drop a line to Vitkauskai telling them that they should be aware of your presence in Vilnius. But, if you would have no time to visit them, just forget about it. They live in Antakalnis not far from the Institute of the Lithuanian Language.

In your previous letter you mentioned that you received financial support for your trip from the Russian Center. I plan to go to Lithuania next summer and, of course, would like to get from somebody some financial support. May be your information could be helpful to me.

With best greetings,

Sincerely yours,
Anthony Salys
1968 m. rugpjūčio 9 d.

Mielas Profesoriau,

Ačiū už Jūsų 1968 m. rugpjūčio 5 d. laišką. Šiuo metu skaitau Jūsų straipsnio kserokopiją ir atitinkamus J. Kazlausko darbo, kurį gavau prieš keletą dienų, puslapius.

Jūs ir Kazlauskas problemą kritikuojate iš skirtingų požiūrių, abu nesutinkate su ankstesniais aiškinimais. Kadangi Kazlauskas cituoja kitę teoriją autorius, jis privalejo nurodyti ir Jūsų teoriją, kadangi turėjo progos su ja susipažinti iš Jūsų atspaudo.

Kazlausko knyga yra labai įdomi ir skatinanti. Aš visiškai sutinku su jo tyrimo metodika: pirmutinis filologo uždavinys turi būti – aiškinti formas remiantis vidine kalbos raida ir tik tada daryti kokias nors išvadas, susijusias su apskritai baltų ar indoeuropiečių kalbomis.

Tačiau knygos pavadinimas yra klaidinantis ir neteisingas. Turėtų būti "Lietuvių kalbos istorinės gramatikos klausimai" arba, kaip vokiečiai sakyty, "Beiträge...". Darbas faktiškai yra daktaro disertacija. Jis apgyné ją ši pavašarį, ir Tarybų Sąjungoje daktaro disertacija yra labai reikšminga atlyginimui. Klaidinantis pavadinimas iš tikrųjų yra įspūdingesnis negu "Klausimai", ir galbūt tai buvo svarbiau jo karjerai*.

Be kita ko, mano dukra Rimgáila (trumpoji forma: Rimà), šiuo metu Pensilvanijos universiteto paskutinio kurso studentė, tuo pačiu laiku (t.y. rugpjūčio 23–31 d.) kaip ir Jūs bus Vilniuje. Ji gavo Kanzaso universiteto stipendiją studijuoti rusų kalbą Leningrade.

* Vertėjo pastaba. J. Kazlauską pasirinkti tokį knygos pavadinimą galbūt paskatino toji aplinkybė, jog tuo metu tiek disertacijos, tiek monografijos turėjo nagrinėti tik "plačias" problemas. Pavyzdžiu, ir Z. Zinkevičiaus knyga, kurioje buvo nagrinėjama XVII a. pradžios Vilniaus miesto santuokų ir krikšto įrašai, turėjo būti pavadinta "Lietuvių antroponimika" (V., 1977), A. Valeckienės monografija, kurioje nagrinėjama giminės kategorija, vadinosi "Lietuvių kalbos gramatinė sistema" (V., 1984) ir pan.

Ji buvo ten šešias savaitės, ir dabar visa 170 amerikiečių grupė savaitę ekskursuoja Maskvoje. Jie taip pat aplankys Odesą ir Kijevą. Kanzos grupė (49 studentai) savaitę praleis Rusijos jaunimo stovykloje. Po to, kai kiti studen-tai rugpiūčio 23 d. iš Kijevo išvyks į Vieną, ji skris į Vilnių ir paskui rugsejo 2 d. su kitais amerikiečiais susitiks Amsterdame skristi atgal į namus. Mano žmona ir aš turime giminių Vilniuje, ir dukra juos aplankys. Jeigu Jūs norētumėte pasisvečiuoti lietuvių šeimoje, aplankykite Vilniuje mano giminių Aldoną ir Vytautą Vitkauskus. Jūs adresas:

Vilnius 40,
Nujakurių g-vė 16-1.

Jie galėtų Jums padėti susipažinti su miestu, be oficialių gidų padėtų aplankytį įdomiausias vietas. Aš parašysiu Vitkauskams, kad jie žinotų apie Jūsų buvimą Vilniuje. Tačiau jeigu Jūs neturėsite laiko jų aplankytį, pamirškite šį siūlymą. Jie gyvena Antakalnyje netoli Lietuvij kalbos instituto. Ankstesniame laiške Jūs minėjote, jog gavote savo kelonei finansinę paramą iš Rusijos centro. Aš planuoju kitą vasarą vykti į Lietuvą ir, žinoma, norēčiau iš kur nors gauti finansinės paramos. Galbūt Jūsų informacija man būtų naudinga.

Su geriausiais sveikinimais

Nuoširdžiai Jūsų
Antanas Salys

[5]

October 15, 1968

Dear Colleague:

Thank you for your letter of October 6, 1968. It is perfectly all right with me to spend a Saturday morning working on your tape. I would suggest October 19 or 26. In the afternoon, we would like to welcome you to our home, and of course, the Ostrauskases would be invited. Please inform me what Saturday would be more convenient for you. If you would like to call, I will be at the Department on Thursday, October 17 from 9:00 a.m. to 4:30 p.m. Fridays I usually stay at home. My phone numbers are: Office — 594-8704 and Home: KI-4-1285.

If you should decide to come on October 26, then, of course, we have plenty of time to communicate by letters.

Looking forward to our interesting meeting, I am,

Sincerely yours,
Anthony Salys
1968 m. spalio 15 d.

Mielas Kolega,

Ačiū už 1968 m. spalio 6 d. laišką. Aš mielai praleisiu šeštadienio ryta dirbdamas prie Jūsų įrašo. Aš siūlyčiau spalio 19 arba 26 dieną. Po pietų mes mielai lauktume Jūsų savo namuose, žinoma, ir Ostrauskai būtų pakvesti. Praneškite, kuris šeštadienis Jums būtų patogesnis. Jeigu Jūs norētumėte paskambinti, aš fakultete būsiu ketvirtadienį, spalio 17 d., nuo 9 iki 16³⁰ val. Penktadieniais aš paprastai būnu namuose. Mano telefono numeriai: darbo — 594-8704, namų — KI-4-1285.

Jeigu Jūs nutartumėte atvykti spalio 26 d., tada mes, žinoma, turime pakankamai laiko bendrauti laiškais.

Mielai laukiantis mūsų įdomaus susitikimo

Nuoširdžiai Jūsų
Antanas Salsys

[6]

70.II.9

Mielas Kolega,

Dėkui už Jūsų malonų laišką. Tikrai su Kazlausku užburtas ratas.

Pirmą kartą iš Jūsų išgirdau, kad Valstybės Departamentas nenori jo išleisti. Parašykite, kokioms tos nejsileidimo kliūtys: ar kad jis partietis, ar kas kita. O gal kliūtis, kad JAV nepripažįsta Baltijos valstybių inkorporacijos į Sovietų Sąjungą? Vienu žodžiu noriu tiksliau iš Jūsų išgirsti.

Jeigu tuo keliu, kaip Jūsų universitetas jį kvietė, nieko neišeina, gal būtų įmanomas kitas būdas, būtent *privatus* kvietimas. Tik gal būtų sunkiau sutvarkyti finansinę pusę. Privatus kvietimas būtų kaip turistinis. Jūs tam reikalui išrašytute *asmeninį* kvietimą, kaip pažastamam draugui mokslininkui, apsilankysti pas Jus. Tokius leidimus duoda Lietuvoje be Maskvos žinios. O atvažiavus, gal vistiek Kazlauskui galėtute sumokėti, kas buvo numatyta, ar bent dalį tos sumos, kad jam apsimokėtų važiuoti be savo išlaidų. Pabandykite išsiaiškinti, gal galės tas kliūtis, kaip nors apeiti. Reikia visaip bandyti. O kad jis atvažiavęs pas Jus paskaityt paskaitys, tai, rodos, tam negali būti kliūčių. Juk atvažiuoja užsienių mokslininkų iš īvairių kraštų, ir jie paskaityt net keliose vietose skaito. Svarbu tik, kad ta įstaiga ar organizacija rastų galimu jam sumokėti.

Su lankytojo viza (visitor's visa) žmonės paprastai atvažiuoja trims mėnesiams. Paskui dar ir ilgiau pratęsia. Jeigu privačiu kvietimu galima būtų iškiesti, tai skirtieji pinigai neprazūtų. Ir taip kviečiant jis tikrai spėtų atvykti rudens semestro pradžiai.

Aš irgi vykau Lietuvon be Maskvos mainų tvarkos ir be jų žinios, bet vis tik turėjau stipendiją iš American Council of Learned Societies. Vykimą susitvarkiau privačiai per Korsaką.

Beje aš išrašiau asmeninį kvietimą vienam bičiuliu, Vilniaus univ. chirurgui. Ir pranešė, kad leidimas duotas abiem su žmona. Kelionės išlaidas jie apsimokės patys. O mes čia juos su lietuviais gydytojais jau paglobosime. Jei Kazlauskas būtų tikras, kad jam bus čia sumokėta, jis pats galėtų nusipirkti lėktuvu bilietą ten ir atgal. Popierius baigiasi, taigi baigiu. Bandykite.

Jūsų A. Salsys

P. S. Apie Kazlausko reikalą plačiau geriau nickam neskelbkite, t.y. lietuviams. Paskui visokiy gandų supina.

A. S.

[7]

70. III. 30

Mielas Kolega,

Dėkui už abi laiškų nuotraukas. Taigi turiu paskutines žinias.

Išvada: Rektoriui Kubiliui nepasisiekė pralaužti Maskvos "plieninės" uždangos. Ir, žinoma, kakta sienos nepramuši. Tik gerai, kad Maskva, pagaliau, atsakė. Tas posakis v **ближайшей** (!) будущем lyg leistų spēti, kad vėliau gal kas ir išeis. Ar bent tik taip bando guosti Jus nusivylus. Rašydamas L. Vladimirovui (Jungtinė Tautų Bibliotekos vedėjas, mano geras pažstamas, jo žmona mano buvusi studentė) prisiminiau Kazlausko reikalą. Ir jis mano, kad klaida buvo padaryta kviečiant *oficialiai* per mainus (eina per Maskvą). Jei būtute pakvietę *privaciam*, tai tikriausiai būtų atvykės. Bet, žinoma, Jums būtų buvę keblu sutvarkyti finansinę pusę.

Jei dabar vasarą lankysitės Sajungoje ir dalyvausite planuojamame baltistikos konferencijoje (turbūt, bus tikt **всесоюзная + демократические страны**), turėsite progos su Kazlauskų viską aptarti, kaip praeiti pro biurokratinės pinkles.

Lauksiu ir tolimesnių žinių, jeigu ju gausite.

Su labomis dienomis
Jūsų A. Salys

[8]

70. IV. 1

Mielas Kolega,

Kažkur nudėjau prof. Meserole adresą. Prašau jam perduoti korektūrą.

Beje, klausėte dėl gudų bibliografijos bendradarbių. Parašykite prof. Charles E. Bidwell (Pittsburgho univ.). Gal jis sutiks. Mat jį gudai išrinko "Vučony ū Bielarusaviedzie internacyjanalnaha instituta Bielarusaviedy pakrova šviatoj Ežefrasini Polackaj".

Su labomis dienomis
Jūsų A. Salys

[9]

70. IV. 10

Mielas Daktare,

Dėkui už laišką ir visas informacijas.

Ir aš girdėjau, kad Bidwellis serga vėžiu. Gal ir geriau ieškoti kito bendradarbio. Geriausia būtų ką nors turėti iš Minsko. Mat gudų leidiniai kitiems dažnai palieka nežinomi. Jeigu apsispręstute už Minską, aš galėčiau rekomenduoti vieną ar kitą gudų kalbininką. Bet, žinoma, niekados negalime būti tikri, ar kviečiamas žmogus sutiks, kad ir labai norėdamas. Mat tik partiniai organai nusprendžia, kam leistina turėti ryšį su užsienio mokslininkais. Nors šiuo metu politiniai varžtai gerokai veržiami, bet kvietimas bendradarbiauti Bibliografijoje kviečiamajam nebūtų pavojingas. Jeigu "didybės" nuspręs, kad ne, tai jis atsisakys kokių išradęs priežastij.

Dėl Bažanovo laiško galvos sau nesukite. Galite pasiimti ir nuvežti Kazlauskui parodyti (patį originalą!). Tai yra viešas dokumentas ir dėl to niekas negali nieko prikaišioti. Galite ir dabar laiške Kazlauskui trumpai apgailiestauti, kad Bažanovas Jums pranešė, kad Kazlauskas taip Vilniuje "perkrautas" darbu. Patarkite, kad saugotų sveikatą ir nepersidirbtų, nes geru kalbininku juk tiek maža.

Su labomis dienomis
Jūsų A. Salys

Mielas Daktare,

Maloniai pažadėtas ir pasinaudojau Jūsy paslauga. Šiandien *Special Delivery* pasiunčiau Jūsų vardu siuntinį su tomis dovanėlėmis vilniškiams. Plastiniame maišiuke yra daiktai Vitkauskams. Kadangi, be abejo, apsilankysite ir pas Korsaką, norédami kuo pasinaudoti iš Instituto rinkinių, tai ir jo šeimai įdėjau kelis mažmožius (lélė jo dievinamai anūkei!), o jam pačiam prašytą literatūros knygą. Korsakams skirti daiktai yra palaidi siuntinyje. Gal kur rasite savo lagaminuose kampelį įkišti toms dovanoms. Man net nesmagu užsikartи Jums su tuo siutiniu. Bet gal kada vėl lankydamas Lietuvoje (maždaug po poros metų) galésiu Jums ką nuvežti.

Beje, gavau labai pavéluotai J. Kazlausko (labai malony) III. 30. rašytą laišką. Įtariu, kad mūsų sekretorė buvo kažkur jį užmetusi. Kviečia, žinoma ir į tą baltistų konferenciją. Jam nuoširdžiai padékokite. Tačiau né kišenė neleistų kasmet Lietuvon skraidyti. Teks palaukti, pasitaupyti kelionei vėlesniams laikui.

Aš jam pats netrukus visais reikalais parašysiu. Dabar tik perduokite nuoširdžius mūsų abieju sveikinimus. Jie abu tokie malonūs, paprasti, širdingi. Jei juos Jums pavyks vienu ar kitu būdu atskivesti Amerikon apsilankysti, pasakykite, kad pas mus bus mieli svečiai. Dabar pas mus svečiuojasi prof. A. Marcinkevičius (chirurgas) su žmona. Buvo ir tame Houstono stebuklinio širdžių operacijų centre. Išskrenda Lietuvon 29. VI. Jie grįžę turės pasimatyt su Kazlauskais.

K. Korsakas savo Institutą valdo labai "tvirta ranka". Jei ko Jums reikės, kreipkitės stačiai į jį. Institute juk buvo pradėta nurašinėti spaudai ir Bretkūno Biblija. Nemaža dalis darbo ir padaryta, tik paskui kažkas sukliuvo. Jums Korsakas pats papasakos. Tas nuorašas Jums pagelbės ir lengviau įsiskaityti į sunkoką Bretkūno rankraštį. Linkiu Jums ir Ponai laimingos kelionės ir malonios viešnagės Lietuvoje.

Jūsy A. Salys

Mielas Daktare,

Siunčiu didžiąją dalį savo bibliografinio įnašo. Dar susidarys koks tuzinas papildomų kortelių, kurias atsiysis po kelių dienų. *Baltisticos* mano paskutinis nr. V(2), 1969, o *Kalbos kultūros* nr. 17. Daugiau aš neturiu. Jei vėlesnių turite, įtraukite.

Dékui už laišką su Sabaliausko kopija ir jūsiškį nuorašą, skirtą *Linguistics*. Kazlausko laidotuvių kalbėtojų sąrašas ypatingas. Kalbėjo tik "mažesnieji" (svariausias Palionis dekanas). Nebuvo rektoriaus Kubiliaus nei Korsako, taip pat né vieno ruso, kur dirba lituanistikos srityje (o jų juk yra keletas). Apie Stepanovą né aš nieko nežinau. Jų yra keletas, bet né vienas neturi ryšių su lituanistiką. Juk ir apskritai Kazlausko mirtis norėta negirdomis praleisti. Tik, matyt, kaip gandai émė plisti, nebegalėjo tylėti, ir "Tiesa" XII. 4 paskelbė tą sufabrikuotą mirties versiją. Taigi, tylėjo ištisus du méniesius!

Siunčiu Jums K. Bradūno straipsnio nuotrauką. Jis buvo Kalifornijoje, ir, gal būt, bus ką sužinojės iš Kojelio.

Ar ką nors girdėjote iš AP redaktorių? Aš per tą Ponią, susitaręs šifrą, patikrinsiu tuos gandus apie K. mirtį. Ji grįžta Lietuvon 13. I. ir man netrukus parašys. Jei JAV žinių agentūros nieko nenorės skelbti, mes visą istoriją smulkiai (be parašo ar slapyvardžio) paskelbsime lietuviškame žurnale, pvz. *Aiduose*. Tylėti negalima. Kaip galvojate, ar amerikiečiai baltistai ir slavistai, nesutiktų viešai padaryti kokį pareiškimą ar protestą, kada turėsime patikrintas žinias. Aš susitariau su ta ponia, kad jei kas patikimas netrukus lankysis JAV, tai atveš ir žodžiu platesnių žinių. Rūpinsimės, kad paskelbtų ir Amerikos Balsas bei Vatikano ir Madrido radijas.

Nemanau, kad Jūsų nekrologinis straipsnis yra patenkinamas. Susidaro įspūdis, kad Jūs tikite "Tiesos" paskelbta mirties versija. Tai būtų vanduo ant sovietų malūno. Jie sakyty, amerikiečiai priima už tikrą pinigą mirties oficialiąjį versiją, tik "buržuaziniai nacionalistai" skelbia šmeižtis ir prasimanymus. — Nemanau, kad Kazlauskiene reikalinga materialinės pagalbos. Kad sovietai ką nugalabija ir nori reikalą nuslepsti, tai ypačiai gerai materialiai aprūpina šeimą. Be to, būtų ir sunku ką jai perduoti per nepažįstamą žmogų, nes ji bijotų priimti, kad paskui neapkaltintų.

Su labomis dienomis A.S.

P.S. Gal turite kokių aiškesnių Kazlausko nuotraukų. Pageidaujama didesnė. Grąžinsiu. Kartu grąžinu ir voką.

[12]

71. I. 5

Mielas Daktare,

Maniškė Bibliografijos dalį, tur būt, jau esate gavę. Siunčiu dar keliolika lapelių. Tai jau ir viskas šiemis metams. Aš dar nesu gavęs akademinio žodynų VIII-jos tomo nei Kalbos kultūros 18 nr. Jeigu esate gavę, įtraukite į Bibliografiją. Beje, mano korteleje pataisykite *Kalbos kultūros* įrašą. Numeris turi būti 17 (o ne 16, kaip klaudingai atspausdinta).

Kalbėjau telefonu su p. Dambriūnu. Jis sakė, kad Amerikos Balsas XII. 22 jam perdavė žinią apie J. Kazlauską. Davė iš to kas buvo rašyta JAV lietuvių laikraščiuose. Jūs ty žinių atspaudus (išskyrus Naujienų) esate iš manęs gavę. Dar man sakė, kad per Lenkiją atejės dar papildomas gandas: Kazlauskas nujautęs, kad jis gali areštuoti ir prašęs du savo draugus, kad jis sekty iš tolo gatve. Ir tie draugai stebėję, kaip jis areštavo. Vienas iš jų buvęs literatūros specialistas Umbrasas (jis dėstė Vilniaus Pedagoginiame institute). Jis irgi staiga Lietuvoje mirė dar jaunas (buvo mano studentas). Staiga mirė ir meno jaunas istorikas Budrys. Tik vėliau paaiškės, ar tos mirtys turi kokį ryšį su Kazlausko žuvimu. Dambriūnas norėjo dar daugiau informacijos Kazlausko reikalui. Jam pasiunciau tą informaciją, kur Jūs pasiuntėte NYT ir AP. Jie Vašingtone bandys (per pažintis) paleisti žinią apie Kazlauską Washington Post ar kuriame kitame laikraštyje. Taip gal pralaušime tylą ir amerikiečių spaudoje.

Iš tos I. 13 Lietuvon grįžtančios ponios tikiuosি gauti gandų patvirtinimą ar paneigimą šio mėnesio gale. Tuoju jums pranešiu. Iš Klimo jokios žinios

negaunu. Ar jis Jums rašė, kaip ten su Kojelio atsakymu?

Aną kartą minėjau, kad man nepriūmtina Jūsų Kazlausko nekrologo dailis, kur cituojate *Tiesą*. Taip mano ir Ostrauskas, kad sovietai tuoju Jus panaudotų propagandai. Kol dalykas nėra galutinai paaškėjės, manyčiau, kad nekrologe galėtute tik parašyti: died in unknown circumstances (gal: mysterious ar unclear?).

Idomu, kas dabar bus atsakomasis Baltisticos redaktorius. Atrodytų, kad tai turėtų būti V. Mažiulis. Juk jis irgi partietis, o Z. Zinkevičius ne. Ar Mažiulis paskutiniu laiku Jums rašė? Tur būt apie Sorboną jis dabar bijo ir bepagalvoti. Ir apskritai drąsa jis nepasižymi.

Kai ko naujo turėsite ar gausite, atsiųskite ir man nuotrauką (Xerox). Ar turite kokią ryškesnę Kazlausko fotografiją?

Su labomis dienomis
Jūsų A. Salyse

[13]

71. V. 24

Mielas Daktare,

Dėkui už visus laiškus ir kitą atsiųstą fotostatinę medžiagą. Tikrai Jūsų korespondencija plati. Pasibaigus semestrui, kartu atsakau į visus Jūsų keltus klausimus.

Visų pirma dėl velionies Jono. Jo mirtis tuo tarpu vis dar pasilieka mīslė, kuri ilgainiui visgi turės išaiškėti. Ta ponia, su kuria buvau susitaręs slaptu šifru dėl pranešimo, iki šiol tebetyli. Kodėl tyli, man neaišku. Manyčiau, kad ir ji neturi aiškių įrodymų (išskyrus gandus), kaip Jonas žuvo. Šiaip ji man būtų vienaip ar kitaip pranešusi (patvirtindama ar paneigdama plimtančius gandus). Šiaip kiti iš Lietuvos atvažiavę režiminiai žmonės stengiasi paskleisti versiją, kad Kazlauskas buvęs persidirbęs, psichiškai sutrikęs ir todėl nusižudęs. Vienam tų asmenų aš daviau paskaityti Akiračių straipsnį ir stačiai pasakiau, kad mes, sprendžiant iš visų jo mirties aplinkybių (ypač keistas *Tiesos* laikymasis), netikime, kad jis būtų nei iš šio, nei iš to nusižudęs. Pagaliau prispirtas sutiko, kad Jono mirtis pasilieka mīslė. Be to, buvo patvirtinta, kad trečią dieną (apytikriai) po Jono dingimo, televizijoje buvo parodyta jo nuotrauka ir šiaip nupasakota, kaip jis atrodė, ir prašyta pranešti, ar kas kur jo nematė. Neteisingas pirmasis Dr. Klimo, neva konfidentialus pranešimas, kad televizijos žiniose buvę pranešta apie Jono sunkų sužeidimą automobilio katastrofoje. Nieko panašaus nebuvovo pranešta. Lieka išaiškinti tik tas juodosios Volgos gandas, kurį minėjo Draugas ir žurnelas *Į Laisvę*. Tuo tarpu ir jo negalima priimti už tikrą pinigą. Reikia būti labai atsargiems su tais gandais. Juk pvz. Draugas rašė, kad sovietų sunaikinti (nužudyti) ir J. Lebedys, Umbrasas ir J. Senkus. Dėl Senkaus tai tikras melas. Būdamas Lietuvoje pats mačiau, kad jis jau buvo žmogaus griuvėsiai (sunkiai sirgo Parkinsono liga).

Kad Jums rašo apie naują butą Kazlauskienei ir valstybinę premiją už Jono knygą, tai tas rodo neramią sąžiningą ir norą Jus nuraminti ir nešvarią istoriją "užglostyt". Tai yra įprastinė sovietų taktika nemalonias istorijas taip tvarkyti. Kad partija Joną palaikė nusikaltusiu, tai aiškiai rodo *Tiesos*

tylėjimas apie jo laidotuves ir aukštybių nedalyvavimas tose laidotuvėse. Kai aš tai pabrėžiau savo pokalbininkui, tai šis nemokėjo man paaiškinti. Kad velionies kolegos padėjo Kazlauskienei persikraustyti į naują butą, tai visai suprantama. Jie tai, žinoma, darė nuoširdžiai, parodydami pagarbą velionies šeimai. O kad režimas (per vėlai!) apsisprendė pagerbti Jono atminimą ir aprūpinti šeimą, tai ir jo kolegomis nėra jokio pavojaus rodyti palankumą ir paslaugumą našlei. Jei kas iš kolegų ir žino tikrąsias mirties aplinkybes, tai oficialiai apie tai tylės kaip žemė. Tokia, Sabaliausko žodžiais tariant "tar-ybinė tikrovė". Jeigu ir Jūs kada vėl lankysitės Lietuvoje, vargu kas išdris teisybę pasakyti. Kiekvienas dreba dėl savo kailio.

Ką čia Jums rašau Jono klausimu, laikykite savo žiniai ir mano pavarde neoperuokite. Argumentus galite naudoti savo vardu, kaip kur reikiant. Juk kai kurie "urapatriotai" mane laiko prokomunistu (po mano lankymosi Lietuvoje).

Dabar kalbiniai dalykai. — Visų pirmą dėl Bretkūno *rūpinais*. Posakis yra iš Išminties knygos (Buch der Weisheit) 12:13. Sutinku su Jūsų vertimu. Patirkinau angliskoje Jerusalem Bible. ten verčiamā: For there is no God, other than you, who cares for *every thing* (variantas: all men). Skvireckas lietuviškai vertė: Nes be tavęs nėra kito Dievo, kurs rūpintys visais dalykais. Aš neabejoju, kad *rūpinais* yra 3 sing. pres., lygiai tokia lytis pažįstama pajūriškių žemaičių (Darbénai, Kretinga): *rūpīnais* (tarmiškai: *rūpenās*) = rūpinasi. Čia turime pasturdėlinę dalelytę *ai*, kaip ir pajūriškių žemaičių, kad sakoma: ūrai, eīnai, sākai = yrà, eīna, sāko. Beje Bezzenbergeris Geschichte (Beiträge) rašo wissu. Tai būty visų (g. pl.), t.y. visais (= all men). Kad Bretkūnas rašo 2 sg. paszistai (Geschichte 193), tai yra gal prūsybė arba galėty būti ir pažįstitai. Kad toks 2 sg. recenzentams atrodė nepaprastas, rodo ir pataisa *ne meksta is nesiméksti*. Kad Bretkūnu negalima visiškai pasiti-kėti, rodo ir jo 3 pl. pres. rašymai: randosi, randose, randas vietoje randasi, randas (Gesch. 193 f.). Mat jis savo gimtojoje tarmėje turėjo ā ir lietuviškai rašydamas pasidarė hipernormalizmus: eidomas, bilodoms, turēdomi etc. (Gesch. 223 f.) = eidamas, bylodamas, turēdami, taip pat Tiewomus, senome, kalbom = tévamus, sename, kalbam(e), downots, Wakoro = dovanotas, vakaro (Gesch. 59 f.). Tik vėliau Biblijos vertime ima nuosekliau vartoti taisyklingai galūnes -damas. Dar dėl *uraisin* etc. lyčių. Neatsimenu, kad kas nors būty taip aiškinės, kaip Jūs. Rodos, pirmenybė priklausytų Jums. Bet dėl visa ko patirkinkite tos lenkės smulkioje prūsy kalbos tyrinėjimų bibliografijoje, kuri nurodyta mūsų PMLA bibliografijoje. Lietuvių kalboje tokios lytys, kaip Jūsų minima *pirmàs* pastebėtos pvz. Giedraičių tarmėje. Ten mat įvardžiuotiniai būdvardžiai yra apnykę ir *pirmasis* linksniuojamasis kaip *nežvardžiuotinis*. Semantiškai įvardžiuotinės lytys reikšme šiek tiek panašios į komparatyvus. Jūsų aiškinimas nieku neblogesnis už senesnį tradicinį.

Reikia jau baigti tą ištisusį laišką. Beje, Čikagoje mums neteks susitikti, nes suvažiavime dėl šeimos aplinkybių negalésiu dalyvauti. Mano dukté susilaukė šeimos padidėjimo. Suvažiavime gal išsirinksite ir naują lietuvių kalbos skyriaus vedėją. Aš atsisakiau užleisdamas vietą jaunesniams.

Būty malonu kada Jus matyti Filadelfijoje. Turėtume šio to pasikalbėti. Juk aš 1973 išeinu jau pensijon. Jei kada atvažiuotute, kviesčiau pas mus

sustoti pernakvoti.

Su geriausiais sveikinimais

Jūsų A. Salys

P.S. Buvo pranešta, kad Bibliografijos bendradarbiai neturės mokėti MLA nario mokesčio. Aš atitinkamai pranešiau, kad esu komisijos narys, kaip buvo prof. Messerole nurodyta. Bet man PMLA sustabdė jau praeity metų gale. Negavau nė praeito suvažiavimo programos. Kažkas netvarkoje. Gal tai priminsite profesoriui, kad jis reikalą sutvarkytų.

A. S.

[14]

72. I. 12

Mielas Daktare,

Siunčiu visą bibliografinę medžiagą, kurią galėjau sudaryti iš Bibliotekos ir savo turimų žurnalų. Jūs tarpe rasite ir *Kalbotyra* 22, iii. Tiek tą vieną numerį mes turėjome.

Kai ką sugriebės įdėjau ir iš knygų, vieną kitą ir gudų. Tuo tarpu nebe-numatau jokių papildų. Dėkui už laiškų nuotraukas. Man viskas įdomu. Dar viena smulkmena. Spaudos Metraštyje radau atskiru numeriu bibliografinį įrašą:

Skausmas [Filol. m. dr. J. Kazlausko atminimui. Pasisakymai: J. Palionis, V. Mažiulis, Alf. Maldonis, G. Andrašiūnienė, A. Lana, A. Sabaliauskas, J. Stepanovas, S. Kavaliauskas] *Tarybinis Studentas* 1970 m. lapkričio 27 d.

Tai, matyt, yra kalbos pasakytos per velionies Jono laidotuves. Juk ir Sabaliauskas laiške minėjo apie tas kalbas. Keista, kad jis neatsiuntė Jums to T. S. numerio. Imkite ir prašykite, kad atsiųsty. Jei to numerio dabar negalima gauti, tai tegu padaro *Eros* (tai jūs Xerox) nuotrauką. Tos kalbos gali būti labai įdomios ir, gal būt, galės ką įdomaus išskaityti tarp eilučių.

Neseniai buvau Vašingtone ir dar kalbėjau su ta ponia, kur vasarą buvo Vilniuje. Ji vėl patvirtino, kad ponia T. Katilienė (mano buvusi studentė) tą dieną, kada Jonas dingo, ji mačiusi važiuojant (sėdint) automobiliuje ir jis lyg ką norėjės jai pasakyti, bet automobilis nuvažiavęs.

Tai Katilienė kitą dieną papasakojoji tos vašingtoniškės ponios brolio žmonai (su ja kartu dirba). Bet vėliau Katilienė tą matymo faktą paneigė. Girdi, ji apsirikusi, supainiojusi Joną su kitu žmogumi. Mano spėjimas: Kaip saugumas patyrė, ką Katilienė papasakojo, matyt, ją tuoju čiupo ir išrasino išsiginti, kad ji matė. To ką aš čia parašiau, niekam, net Dr. Klimui, neminekite. Klimas ar kas kitas ims ir parašys spaudoje, o tada sovietai griebsis represijų prieš Katilienę ir gal kitus asmenis. Reikia būti labai atsargiems.

Su labomis dienomis

Jūsų A. Salys

P.S. Įdomu, kokia Endzelino gramatikos kaina? Gal mes užsakysime knygynui.

A.S.

Mielas Daktare,

Kartu atsakau visais reikalais iš klausimais. Šiandie pasiuńčiau tą rekomendaciją Philosophical Society. Tikiuosi, kad šiuo tuo bus naudinga. Gerai, kad Tamsta pats rengies lankytis pasitarti prūsų kalbos klausimais su Toporovu ir Mažiliu. Pasikeitimasis mintimis, be abejo, bus naudingas. Bet nesitikėkite išspręsti visų visas "prūsiškasių myslęs". Jau ir praettyje buvo pakankamai prikurta "popierinių" teorijų. Reikia atsiminti, pakartoju, gerai atsiminti, kad tekstai užrašyti vokiečių ano meto vietinės rašto kalbos ir rašybos įpročiais. Tekstus tenka interpretuoti panašiai, kaip interpretuojami vokiečių rašyti senieji latvių kalbos paminklai. Linkiu sėkmés. Kas kita pačių lietuviai rašytieji! Man įdomu, ar būdami Vilniuje, turėsite progos sueiti su ponia Kazlauskienė. Dalykas labai jautrus. Bet jeigu jos neaplankytute, galėtų išižeisti. Bet vėl iš kitos pusės, turėdama galvoje sovietų saugumo sekamają akių, gali ir pati vengti su jumis pasimatytį. Juk režimas Jono tragedijai "užglostytį" jai davė pakankamai materialinių gėrybių, išskaitant ir premiją. Spėju, kad Jums greičiausiai patars, ją aplankytį kam nors lydint. Tada režimui saugu, našlė nieko neprasitars, suvaidins oficialiąją versiją. Kas kita būty, jei su ja tekty šnekteleči ant keturių akių ir ne jos bute. Bet ir šiuo atveju abejotina, ar ji rizikuotų prasitarti.

Dėl velionies gramatikos vertimo sutikimo, duktė sakė, kad negavę jau trys mėnesiai jokio atsakymo. Jai iš Indianos pranešé, kad atsiklausimą vėl pakartosia. Regėsime, kai dugnā dėsime.

Dėl Romuvos pasilięku prie savo duotos informacijos. Ji yra 120 mylių nuo Toronto Wasaga Beach kryptimi. Klimas bus prašovęs pro šikšnelę.

Kada būsite Vilniuje, be abejo, aplankysite Korsakus. Su juo dar nebaigiau susirašinėjimo sulaikytos pavardinės medžiagos reikalų. Jei dalykas pakryps teigiamą kryptimi, įduosiu nuvežti mažą dovanelę jo žmonai.

Su labomis dienomis

Jūsų A. Salyse